

Zin en onzin van het lijden

“Door zomaar uit het leven te stappen, antwoordt men niet op het probleem van lijden en dood. Men loopt er in een boog om heen en omzeilt het. Omzeilen is geen heldendaad, geen voer voor frontpaginanieuws”. Met deze woorden hekelde kardinaal Danneels de keuze van Vlaanderens grootste schrijver, en bij uitbreiding van al wie het zou overwegen, om vervroegd uit het leven te stappen. Terecht riep de uitspraak brede maatschappelijke verontwaardiging op. De kardinaal moest zich –in de woorden van Erwin Mortier- ronduit schamen. Het gebrek aan respect voor één van de zwaarste individuele levenskeuzes die een mens kan maken, is haast ondraaglijk.

Uit de mensvisie van Danneels spreekt de zin van het lijden, van het nut om als mens door het stof te kruipen, om wroeging te krijgen en vervolgens vergiffenis. God heeft volgens de kardinaal, en met hem (een deel van) de Katholieke gemeenschap, een plan met mens en mensheid. Wie ziek, arm of zondig is wordt al meer dan 2000 jaar met die gedachte gesust; dat het allemaal deel uitmaakt van een plan, in het vooruitzicht op verlossing in het leven na de dood. Het individu is in dit wereldbeeld niet langer vrij, de samenleving niet langer maakbaar en het lot onvermijdelijk en waardig te dragen door elkeen die het treft. In extremis kunnen ook geweld en terreur worden toegeschreven aan het plan van God met de mens, door de legitimering van het levensoffer en geloof in het hiernamaals.

Tegenover de argumentatie van de kardinaal, staat de argumentatie van een samenleving die het lijden geen plaats geeft en ellende miskent. Uit zowat alle maatschappelijke ontwikkelingen vandaag spreekt het onvermogen om met de speling van het lot om te gaan. Ziekte, handicaps, oorlog, achterstelling en structurele armoede: het huidige tijdsgewricht heft de fenomenen allesbehalve op maar wijzigt de betekenis ervan en de woorden waarmee we ze aanduiden.

Werkloosheid, dat is toch iets van het verleden en preventief te vermijden? Vandaag spreken we liever over werkzaamheid, en over hoe die te verhogen. Oorlog? Dat wordt voortdurende, preventieve actie of humanitaire interventie, ter bescherming van de fundamentele vrijheden. Achtergestelde groepen? Dan toch liever kansengroepen in een samenleving die naar meer diversiteit evolueert? Ongelijkheid? Wordt gereduceerd tot armoede die bij voorkeur wordt bestreden aan de hand van recepten die het vooruitgangsstreven niet in vraag stellen. Gelijkheid? Dat wordt gelijke kansen in een actieve welvaartsstaat die mensen opspoort en aanspoort tot allesbehalve passiviteit. Luiheid? Anno 2008 nog steeds

het oorkussen van de duivel. Een ziekenbond wordt een gezondheidsorganisatie, die wellnessproducten aanbiedt aan haar leden. Kapitalisme wordt globalisering, in de positieve betrachting om mensen met elkaar te verbinden langsheen de wereldwijde wetten van vraag en aanbod.

In de hedendaagse samenleving worden mensen eerder vanuit hun mogelijkheden dan vanuit hun beperkingen aangesproken, als bijdrage aan doelstellingen die we ogenschijnlijk allen delen met elkaar. Is dat dan geen positiever mens- en wereldbeeld dan datgene waarvan de kardinaal blijk geeft wanneer hij de onvermijdelijkheid en de zin van het lijden preekt? Ja en neen. Ja, omdat het uitgaat van de mogelijkheid dat mensen emanciperen tot vrije en gelijke burgers in een welvarende samenleving. Neen, omdat het abstractie maakt van de reël bestaande en vaak structurele on-vrijheid die mensen ondervinden in de uitoefening van hun mogelijkheid tot ontplooiing. Sommigen zullen in deze on-vrijheid, en de ongelijke kansen die eraan ten grondslag liggen, het lijden weerspiegeld zien. Anderen worstelen ermee, en nog anderen sluiten zichzelf ervoor af. In extremis leidt ook dat laatste tot excessen, bijv. in de loutere aanvaarding van het gemodelleerde leven en de verwerping van alles wat daar niet aan beantwoordt. Ziekte, handicap en armoede zijn dan te vermijden verschijnselen, waarover men liever niet praat en die men desgewenst (preventief) 'uitzuivert'.

Zoals de Katholieke kerk vandaag nog steeds geen blijf weet met de vrije levenskeuze van het individu (de schande van het oordeel over Claus' levenseinde), zo slaagt de samenleving er niet in om de miserie en het lijden een plaats te geven. Integendeel, steeds vaker wordt het lijden weggemoffeld onder een ideologisch tapijt dat ons door listige verkopers wordt aangepraat als de mogelijkheid van een gemodelleerde levensloop in een dito samenleving.

Dat de realiteit allesbehalve van lijden bevrijd is, bewijst dat het echte debat niet moet gaan over het al dan niet bestaan van het lijden. Veeleer moet het gaan over de mate van aanvaarding die we voor het lijden kunnen opbrengen en de condities waaronder mensen vrijer en gelijkter kunnen worden in de reductie van het leed waarmee ze worstelen. In de retoriek van de kardinaal heb ik het noodzakelijke respect om een dergelijk debat te kunnen voeren gemist. Het debat eindigt immers waar de veronderstelling van morele superioriteit en de aantasting van de vrijheid van levenskeuze begint.

Wees realistisch, schrijf het onmogelijke...

www.willemdekerck.blogspot.com

Reacties: willem.de.klerck@telenet.be

Datum van publicatie: 05.04.2008

